

เกี่ยวข้องของผู้นำและสมาชิก พุทธธรรมที่บ่งถึงภาวะของผู้นำนั้น มีพื้นฐานที่ธรรมชาติทางกายและทางใจของมนุษย์ สภาพธรรมชาติ(State of Nature) ของปรากฏการณ์ความเปลี่ยนแปลง เริ่มด้วยสมัยที่โลกพินาศ สัตว์โลกที่มีบุญ ได้เกิดในชั้นอาภัสสรพรหม มีปิติเป็นอาหาร ไม่มีเพศ มีรัศมี อยู่ในวิมานอันงามเมื่อโลกกำลังเกิดใหม่ จักรวาลยังเป็นน้ำ มีตม่น ไม่มีดวงอาทิตย์ ดวงจันทร์ ดวงดาว ไม่มีกลางวัน กลางคืน ต่อมาเกิดพื้นดินลอยขึ้นอยู่บนผิวน้ำ มีสี กลิ่น และรสดี สัตว์โลกคนหนึ่งจึงลองชิมดูและสัตว์โลกอื่น ๆ ก็ชิมตาม ตัณหาหรือความอยากก็เกิดขึ้นร่างกายก็ขยายขึ้น แล้วเกิดการดูหมิ่นผิวพรรณกัน จึงทำให้เกิดชนชั้นวรรณะ และระบบสังคมในเวลาต่อมา

พุทธวิธี เพื่อความเป็นพระจักรพรรดิ ตามหลักจกักวัตติวัตต เป็นหน้าที่ของความเป็นผู้นำ ในฐานะผู้ปกครอง บริหารอาณาจักร ให้เกิดความเจริญรุ่งเรือง ๔ ประการ กล่าวคือ

๑. การตั้งตนให้ดำรงอยู่ในธรรมและการรักษาคัมภีร์ครองป้องกันอันชอบธรรม (ธรรมาธิปไตยและธรรมิการักษาวรรณคูปติ) จะสร้างความชอบธรรมแก่ชนทุกหมู่เหล่าในแผ่นดิน ได้แก่ บริวารในปกครองคือ มเหสี โอรส ธิดา ข้าราชการ และสมาชิกภายใต้ธรรมาภิบาล (Good governance) หมายถึง ชนทุกหมู่เหล่าชาวบ้านชนชั้นต่าง ๆ ตลอดจนพระสงฆ์บรรพชิตผู้ทรงคุณธรรม แม้กระทั่งบรรดาสัตว์ชนิดต่าง ๆ

๒. การจัดให้มีการป้องกันปราบปรามการกระทำความผิดผู้นำจะมีการจัดการมิให้มีการกระทำความผิด ความชั่วร้ายเดือดร้อนขึ้นในบ้านเมืองอย่างเด็ดขาด

๓. การกระจายรายได้ (ธนาหุปนทาน) ผู้นำให้มีการปันทรัพย์สินเฉลี่ยให้แก่ชนผู้ไร้ทรัพย์มิให้มีคนยากไร้ในอาณาจักร

๔. การแสวงหาปัญญาและคุณธรรม (สมณพราหมณปริปุจฉา) ผู้นำจะต้องหมั่นปรึกษาสอบถามปัญหาที่สมณพราหมณ์ นั่นคือ การมีคณะที่ปรึกษาซึ่งเป็นนักปราชญ์ ผู้มีคุณธรรมเพื่อช่วยงานกิจการบริหารราชอาณาจักรให้เกิดความเจริญก้าวหน้า จะเห็นได้ว่า ผู้นำในฐานะผู้บริหารราชอาณาจักรมีส่วนอย่างมากในการสร้างสรรค์ความเจริญรุ่งเรืองแก่อาณาจักร และยังให้เกิดความผาสุกแก่สมาชิกหรือประชาชนในอาณาเขต จุดสำคัญที่แสดงถึงภาวะความเป็นผู้นำที่สามารถสร้างสรรค์ความเจริญดังปรากฏในหลักพุทธธรรมว่าด้วยความเป็นจักรพรรดิ คือ การให้ทาน การเฉลี่ยแบ่งปันทรัพย์ และดูแลความประพฤติของสมาชิกในเขตแดน สิ่งที่ต้องคำนึงถึงอย่างมาก คือ ความเป็นอยู่สุขสบายหรือความมั่งคั่งของสมาชิกในราชอาณาจักรนั้น มิใช่เป้าหมายสำคัญของความรุ่งเรืองสถาพรของรัฐ แต่ความเป็นอยู่ตามธรรม คือ ความสงบสุข ที่มีรากฐานมาจากความมีศีลธรรมคุณธรรมของสมาชิกทุกคนในราชอาณาจักร ถือว่าเป็นเป้าหมายที่สำคัญอย่างยิ่ง ของภาวะผู้นำอันจะสามารถแสดงถึงความเป็นผู้นำที่พึงประสงค์ตามหลักพุทธวิธี

กฎทันทสุตร(พระไตรปิฎก) แสดงถึงหลักการบริหารกิจการบ้านเมืองของผู้นำ ในฐานะผู้ปกครองรัฐ ตามหลักพุทธธรรม สูตรนี้กล่าวถึงสาเหตุของอาชญากรรม และแนวทางแก้ไขที่จะทำให้อาชญากรรมนั้นหมดไป จะต้องทำให้สมาชิกในฐานะประชาชนในรัฐมีความเป็นอยู่ที่ดี ชาวบ้านจะต้องมีอยู่มีกิน ชาวบ้านจะต้องได้สิ่งที่จำเป็นแก่การทำนา พ่อค้าจะต้องมีทุน ลูกจ้างผู้ใช้แรงงานมีงานทำมีเงินได้พอเลี้ยงชีพ คนเดือดร้อนควรที่จะได้รับการยกเว้นภาษี ทำให้ประชาชนมีรายได้พอเพียง วิธีการดังกล่าว ถือเป็นสิ่งที่ผู้นำต้องปฏิบัติ ดังนี้

๑. พลเมืองเหล่าใดในบ้านเมืองของพระองค์ ชะมักเขม่นในกสิกรรม และโครัชกรรม ขอพระองค์จงเพิ่มข้าวปลูกและข้าวกินให้แก่พลเมืองเหล่านั้นในโอกาสอันสมควร

๒. พลเมืองเหล่าใด ในบ้านเมืองของพระองค์ ชะมักเขม่นในพาณิชยกรรม ขอพระองค์ทรงเพิ่มทุนให้แก่พลเมืองเหล่านั้น ในโอกาสอันสมควร

๓. ข้าราชการเหล่าใดในบ้านเมืองของพระองค์ขยัน ขอพระองค์พระราชทานเบี้ยเลี้ยงและเงินเดือน แก่ข้าราชการเหล่านั้น ในโอกาสอันสมควร

กิจกรรมที่ผู้นำต้องดำเนินการนั้น มีความเกี่ยวข้องกับความเป็นอยู่ของมวลสมาชิก ถ้าผู้นำดี นั้นหมายถึง จะต้องสามารถจัดการกับปัญหาต่างๆ บำบัดทุกข์บำรุงสุขของอาณาประชาราษฎร์ได้ นับเป็นการนำหลักพุทธวิธีมาใช้ในการบริหารการเมืองการปกครองประเทศ ทั้งสะท้อนให้เห็นถึงภาวะความเป็นผู้นำที่พึงประสงค์ของมวลสมาชิกในสังคมระดับประเทศ

พระพุทธเจ้า พระองค์ทรงมีพระปรีชาสามารถในการจูงใจให้คนเกิดความต้องการอยากปฏิบัติ ตามคำสั่ง โดยการสั่งการแต่ละครั้ง เป็นที่ยอมรับได้ง่าย เพราะไม่ทรงใช้วิธีเผด็จการ แต่ทรงใช้วิธีแบบธรรมาธิปไตย (Supremacy of righteousness) ซึ่งเรียกว่า อธิปไตย ๓ ประการ ดังนี้

๑. อัตตาธิปไตย (Supremacy of self) ถือตนเป็นใหญ่ คือ ถือเอาตนเอง ในฐานะ ศักดิ์ศรีและเกียรติภูมิ ของตนเป็นใหญ่ กระทำการด้วยปรารถนและสิ่งที่เนื่องด้วยตนเป็นประมาณ ในฝ่ายกุศล ได้แก่ เว้นชั่วทำดีด้วยเคารพตน

๒. โลกาธิปไตย (Supremacy of public opinion) ถือโลกเป็นใหญ่ คือ ถือความนิยมของชาวโลกเป็นใหญ่หันเหไปตามเสียงนินทาและสรรเสริญ กระทำการด้วยปรารถนจะเอาใจหมู่ชน หากความนิยม หรือหัวหน้ากลัวเสียงกล่าวว่าเป็นประมาณ ในฝ่ายกุศล ได้แก่ เว้นชั่วทำดี ด้วยเคารพเสียงหมู่ชน ทั้งนี้ ให้เป็นไปตามมติของคนส่วนใหญ่และเคารพมติของคนส่วนน้อยในเวลาเดียวกัน

๓. ธรรมาธิปไตย (Supremacy of righteousness) ถือธรรมเป็นใหญ่ คือถือหลักการความจริง ความถูกต้องความดีงาม เหตุผลเป็นใหญ่ กระทำการด้วยปรารถนสิ่งที่ได้ศึกษาตรวจสอบ

ความไม่สงบในโลกนี้เกิดขึ้นก็เกิดจากเหตุนี้แหละ การใช้ปัญญาความรู้รอบในทางไม่ชอบ เพื่อนำหน้าในการแข่งขัน ในการทำการค้า ในการรุกราน ครอบครองดินแดน ในการติดยึดความเจริญทางวัตถุ การแข่งขันทางวัตถุ การใช้ดัชนีตัวเลขเป็นตัวชี้วัดความสำเร็จทางการเมือง ความสำเร็จทางเศรษฐกิจ สิ่งที่มีมนุษย์ทั้งโลกโดยเฉพาะผู้ยิ่งใหญ่ขนาดก็คือ สติซึ่งเป็นเครื่องเหนี่ยวรั้งใจ และที่สำคัญคือการขาดธรรมะเป็นหลักเป็นแก่นในการตัดสินใจ เป็นเครื่องยึดเกาะของจิตใจไม่ให้ไขว่เขวตกต่ำ

ผู้นำของประเทศของโลกที่ยิ่งใหญ่ เกரியงไกรมีความสามารถปัญญาเฉียบแหลม จะมีประโยชน์อะไรถ้าขาดสติ หรือเสียสติ และไม่ยึดหลักธรรมในการปกครองบริหารประเทศ ความสำเร็จที่ได้มาไม่ว่ายุคใดสมัยใด ถ้าขาดองค์ประกอบดังกล่าวนี้จะเป็นความสำเร็จที่ไม่ยั่งยืน ย่อมเสื่อมสลายได้ ยิ่งเจริญสูงส่งทางด้านวัตถุขึ้นเท่าใด ก็ยังมีโอกาสเสื่อมสลายเร็วขึ้นเท่านั้น หากสังคมมนุษย์ไม่ดำรงอยู่ในหลักพุทธธรรม ตามพุทธจริยศาสตร์ ก็ไม่สามารถแก้ปัญหาความขัดแย้งของสังคมมนุษย์ได้ เพราะหลักพุทธธรรมนั้น จะดำเนินการแก้ปัญหาความขัดแย้งในสังคมมนุษย์ ด้วยเหตุผลและสติปัญญาอย่างยั่งยืนถาวรตลอดไป

บรรณานุกรม

พระครูสิริจันทนิวิฐ (บุญจันทร์ เขมกาโม). ภาวะผู้นำเชิงพุทธ. กรุงเทพมหานคร : นิติธรรมการพิมพ์, ๒๕๔๗.

พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), ศาสตราจารย์. โลกทัศน์ชาวพุทธ. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๘.

_____ . พุทธวิธีบริหาร. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๗.

พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), พระ. พจนานุกรมพุทธศาสตร์. ฉบับประมวลธรรม. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๘.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต). ธรรมบุญชีวิต. กรุงเทพมหานคร : องค์การสงเคราะห์ทหารผ่านศึก ในพระบรมราชูปถัมภ์, ๒๕๔๘.

วิรัช ธีรพันธุ์เมธี. พุทธปรัชญาการปกครอง. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ บริษัท สหธรรมิกจำกัด, ม.ป.ป.